

Sygn. akt VI A Ca 102/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Ewa Śniegocka (spr.)

Sędzia SA – Anna Orłowska

Sędzia SO del. – Małgorzata Borkowska

Protokolant: sekr. sądowy Katarzyna Kędzierska

po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. M. (1) i K. M. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa - Komendzie Powiatowej Policji w W.

o odszkodowanie, zadośćuczynienie i rentę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie

z dnia 9 października 2012 r., sygn. akt III C 310/11

I. oddała apelację;

II. nie obciąża powodów obowiązkiem zwrotu na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego;

III. przyznaje r.pr. T. B. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o należny podatek VAT.

Sygn. akt VI A Ca 102/13

UZASADNIENIE

Powodowie - małoletni A. M. (1) i K. M. (1) reprezentowani przez przedstawiciela ustawowego E. A. wnosili o zasądzenie od Skarbu Państwa - Komendy Powiatowej Policji w W. kwoty 120.000 zł tytułem odszkodowania oraz renty w kwocie po 500 zł miesięcznie na rzecz każdego z nich. Jako podstawę prawną roszczenia wskazano art. 417² k.c. W uzasadnieniu pozwu podano, że matka powodów - A. M. (2) została zamordowana w wyniku mafijnych porachunków męża K. M. (2), który przebywając od dwóch lat w areszcie śledczym, obciążył swoimi zeznaniami członków zorganizowanej grupy przestępczej. Zabójstwo matki powodów było skutkiem zaniedbań organów państwa, które nie udzieliły ochrony członkom rodziny K. M. (2), mimo docierających sygnałów, iż grupa przestępcza planuje

odwet za podjętą przez ojca powodów współpracę z Prokuraturą i Policją. W następstwie śmierci A. M. (2) powodowie utracili jedyne go żywiciela i opiekuna.

W piśmie procesowym z 9 grudnia 2011 r. powodowie rozszerzyli powództwo w ten sposób, że wnieśli o zasądzenie od pozwanego odszkodowania w kwocie 120.000 zł na rzecz każdego z nich z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz renty w kwocie po 1.000 zł miesięcznie.

Pozwany Skarb Państwa - Komenda Powiatowa Policji w W. reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o oddalenie powództwa, kwestionując je co do zasady, jak i wysokości.

W toku postępowania A. M. (1) osiągnęła pełnoletniość. Poparła powództwo wniesione przez przedstawiciela ustawowego.

Postanowieniem z 25 czerwca 2012 r., wydanym w sprawie VI Nsm 234/12, Sąd Rejonowy dla Warszawy - Woli w Warszawie zezwolił opiekunowi prawnemu K. M. (1) na prowadzenie w jego imieniu postępowania w przedmiocie zasądzenia odszkodowania i renty toczącego się w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie - A. M. (1) urodzona (...) i K. M. (1) urodzony (...) są dziećmi K. M. (2) i A. M. (2). Rodzina zamieszkiwała w K. w trzypokojowym domu należącym do małżonków M. wskutek darowizny dokonanej na ich rzecz przez babkę macierzystą powodów E. A.. K. M. (2) prowadził regularną działalność przestępczą, z której uczynił źródło dochodów. Zaspokajał wszystkie potrzeby materialne dzieci i żony. A. M. (2) i jej mąż nie pracowali zawodowo. Rodzina żyła na średnim poziomie, nie mając legalnych źródeł dochodów.

W dniu 16 stycznia 2006 r. ojciec powodów został aresztowany pod zarzutem kierowania zorganizowaną grupą przestępczą o charakterze zbrojnym, wchodzącą w skład tzw. (...) oraz pod zarzutem zabójstwa. A. M. (2) nie opuściła męża po jego aresztowaniu, wraz z dziećmi odwiedzała go w Areszcie Śledczym W. - M. i wspierała finansowo. Po aresztowaniu K. M. (2) podjął współpracę z Prokuraturą i Policją, składając zeznania obciążające członków (...) grupy przestępczej; nie korzystał ze statusu świadka koronnego. W dniu 10 stycznia 2008 r. matka powodów została postrzelona pod sklepem (...) przy ul. (...) w K.. Zabrana przez karetkę pogotowia do szpitala w W., zmarła pomimo podjętej reanimacji. Do K. skierowano grupę dochodzeniową - śledczą z (...), która pod nadzorem prokuratora z Prokuratury Rejonowej w W. przeprowadziła czynności dochodzeniowe. Postanowieniem Prokuratury Okręgowej W. - P. w W. z 14 stycznia 2008 r. zostało wszczęte śledztwo sygn. akt PR-IV-X Ds. 5/08. Podejrzewano, że za zabójstwem A. M. (2) stoją członkowie (...), którzy mieli w ten sposób zemścić się za obciążające ich zeznania K. M. (2). Pół roku przed zabójstwem A. M. (2) zdechły dwa psy rasy rottweiler, strzegące posesji małż. M.. Nie ustalono przyczyny zgonu zwierząt. Ani A. M. (2) ani jej mąż nie występowali o zapewnienie ochrony policyjnej członkom rodziny. Przeprowadzone podczas śledztwa czynności wskazały na duże prawdopodobieństwo, iż fakt zabójstwa matki powodów stanowił formę odwetu ze strony świata przestępczego za podjętą przez K. M. (2) współpracę z Prokuraturą oraz Policją. Jednakże wszelkie poszlaki wskazujące, iż zleceniodawcą i wykonawcami mogli być członkowie (...) nie stanowiły podstaw do przedstawienia zarzutów jakimkolwiek osobom. Śledztwo nie doprowadziło do ustalenia sprawcy lub ewentualnych zleceniodawców zamachu na życie A. M. (2). Postanowieniem z dnia 14 października 2009 r. Prokuratura Apelacyjna w W. umorzyła śledztwo.

Matka powodów nie była objęta ochroną przewidzianą przez ustawę z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym. Komenda Powiatowa Policji w W. nie prowadziła w okresie poprzedzającym śmierć A. M. (2) żadnych postępowań w przedmiocie ewentualnie kierowanych do niej gróźb karalnych.

Sąd Rejonowy w Wołominie postanowieniem z 16 stycznia 2008 r., wydanym w sprawie III Nsm 19/08 umieścił w trybie zarządzeń natychmiastowych małoletnich powodów w rodzinie zastępczej w osobie ich babki macierzystej E. A.. Następnie postanowieniem z 25 lutego 2008 r. Sąd Rejonowy w Wołominie zawiesił K. M. (2) władzę rodzicielską nad dziećmi i umieścił powodów w rodzinie zastępczej w osobie babki.

Wkrótce po zabójstwie A. M. (2), jej dzieci i matka, jako osoby zagrożone, zostali objęci programem ochrony prowadzonym przez Zarząd Ochrony Świadka Koronnego CBŚ KGP i wywiezieni do innego miasta. Kilkakrotnie w ciągu roku zmieniali swoje miejsce pobytu, w tym czasie dwukrotnie zorganizowano widzenie powodów z ojcem, w warunkach zaostrożonej ochrony.

Ojciec powodów został skazany za udział w zorganizowanej grupie przestępczej i odbywał karę pozbawienia wolności. Postanowieniem z 26 czerwca 2008 r., wydanym w sprawie III Nsm 218/08, Sąd Rejonowy w Wołominie ustanowił E. A. opiekunem prawnym dzieci. Na wniosek babki w stosunku do ojca powodów orzeczono zakaz spotykania się z dziećmi. Postanowieniem z 19 stycznia 2011 r., wydanym w sprawie III Nsm 443/08 Sąd Rejonowy w Wołominie oddalił wniosek E. A. o pozbawienie K. M. (2) władzy rodzicielskiej nad dziećmi.

Na wniosek E. A. w styczniu 2009 r. została uchylona ochrona policyjna sprawowana nad rodziną. Powodowie wraz z opiekunem prawnym zamieszkali w K., we wrześniu 2009 r. przeprowadzili się do W., gdzie do chwili obecnej mieszkają. Powodowie pozostawali pod opieką psychologiczną w Specjalistycznej (...) w W.. E. A. obawia się zamieszkać w K., nie czuje się tam bezpieczna, w czerwcu i w sierpniu 2010 r. doszło do podpalenia piwnicy w domu rodziny M.. Powodowie uczą się. W roku szkolnym 2010/2011 małeletni K. M. (1) uczęszczał do Poradni (...) na zajęcia dla uczniów z trudnościami w pisaniu oraz w roku szkolnym 2011/2012 na zajęcia dla uczniów z zaburzeniami zachowania i emocji.

Wyrokiem z 9 marca 2010 r., wydanym w sprawie VI RC 883/09 Sąd Rejonowy dla Warszawy - Woli w Warszawie zasądził z dniem 23 listopada 2009 r. alimenty od K. M. (2) na rzecz dzieci w kwocie po 250 zł miesięcznie na każde z nich. Ojciec powodów nie płaci alimentów. Dzieci pozostają na utrzymaniu babki macierzystej, która jest na emeryturze w wysokości 1.385,24 zł miesięcznie oraz otrzymuje pomoc finansową z Centrum Pomocy (...) w wysokości 1317,60 zł miesięcznie. Zostało przeprowadzone postępowanie spadkowe po zmarłej A. M. (2), powodowie odziedziczyli udział w domu w K. po 1/3 części. W dniu 18 kwietnia 2012 r. ojciec powodów wyszedł na wolność.

Sąd Okręgowy uznał, iż powództwo nie zasługuje na uwzględnienie. Stosownie do treści art. 417² k.c. jeżeli przez zgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej została wyrządzona szkoda na osobie, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego jej naprawienia oraz zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, gdy okoliczności, a zwłaszcza niezdolność poszkodowanego do pracy lub jego ciężkie położenie materialnie, wskazują, że wymagają tego względy słuszności. Powyższy przepis stanowi fragment szerszego zespołu przepisów art. 417 - 420 k.c., regulujących kwestię odpowiedzialności władzy publicznej.

Podstawową zasadę odpowiedzialności Skarbu Państwa wyraża art. 417 k.c., stanowiący, że za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Odpowiedzialność przewidziana w art. 417 k.c. oparta jest na zasadzie ryzyka, przy istnieniu niezbędnej przesłanki odpowiedzialności w postaci bezprawności działania lub zaniechania. Odpowiedzialność z art. 417 k.c. będzie wyłączona w sytuacji, w której działanie polegające na wykonywaniu władzy publicznej podjęte było zgodnie z prawem.

Artykuł 417² k.c. przewiduje dla takich sytuacji posiłkową, opartą na zasadzie słuszności odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej - odpowiedzialność za tzw. szkody legalne. Szkody legalne to takie uszczerbki, które powstały w wyniku zgodnego z prawem wykonywania obowiązków i kompetencji (patrz P. Dzienis, Odpowiedzialność cywilna władzy publicznej, Warszawa 2006). Celem art. 417² k.c. jest zapewnienie poszkodowanym kompensaty szczególnie dotkliwych uszczerbków spowodowanych władczą działalnością jednostek państwa i samorządu terytorialnego, jeżeli przemawiają za tym normy etyczne, a wobec zgodnego z prawem zachowania sprawcy usunięcie tych następstw nie jest możliwe na podstawie przepisów ogólnych. Przywołany przepis ogranicza uszczerbki, za które poszkodowanemu można przyznać kompensatę. Może on żądać bowiem odszkodowania wyłącznie za szkodę na osobie.

Zgodnie z zasadą, według której art. 417² k.c. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 417 k.c., dla możliwości zastosowania tego przepisu muszą być spełnione pozostałe przesłanki zastosowania przepisu art. 417 k.c., a mianowicie wyrządzenie szkody przy wykonywaniu władzy publicznej oraz adekwatny związek przyczynowy pomiędzy działaniem przy wykonywaniu władzy publicznej a szkodą (patrz B. Wiązowska, *Odpowiedzialność cywilna na zasadzie słuszności*, Oficyna 2009).

Artykuł 417² k.c. wymaga, aby szkoda powstała w następstwie wykonywania władzy publicznej. Tym samym nie ma zastosowania do szkód wyrządzonych przy okazji wykonywania władzy publicznej. Decydujące znaczenie dla wyznaczenia zakresu odpowiedzialności władzy publicznej z art. 417² k.c. ma w tym względzie kryterium funkcjonalne. Przepis art. 417² k.c. nie definiuje pojęcia wykonywania władzy publicznej. W literaturze przyjmuje się, iż działalność władcza powinna spełniać następujące warunki: przejawiać się w sferze zewnętrznej władztwa organów władzy (wobec osób fizycznych, prawnych i innych jednostek), w celu zagwarantowania jej skuteczności dopuszcza się stosowanie środków przymusu bezpośredniego, jej podstawą materialno-prawną może być tylko wyraźna norma prawna, dopuszczająca określone działanie i mieszcząca się w systemie zamkniętego katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego bądź też, gdy chodzi o czynności faktyczne, indywidualny akt władczy, wydany na podstawie takiej normy (patrz E. Bagińska, *Odpowiedzialność odszkodowawcza za wykonywanie władzy publicznej*, Warszawa 2006). Pojęcie wykonywania władzy publicznej w 417 k.c. musi być rozumiane w taki sposób, że przepis ten nie może być zastosowany wówczas, gdy szkoda jest wynikiem działania organu władzy publicznej, które nie może być uznane jako działanie w ramach imperium, czyli jako działanie władcze (patrz P. Dzieńis *Podstawy prawne odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu niewładczych zadań publicznych*, ST 2003, nr 4, s. 38). Za szkody wyrządzone przez Skarb Państwa przy wykonywaniu innych zadań, nie należących do sfery imperium, ponosi on odpowiedzialność na zasadach ogólnych (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2008 r., I CSK 41/08, LEX nr 457851). Podkreślić też należy wyjątkowy i subsydiarny charakter przepisu art. 417 k.c., stanowiącego korektę ogólnej zasady odpowiedzialności za szkody wyrządzone działaniem władzy publicznej. Oznacza to konieczność wykładni ścieśniającej tego przepisu. Wskazać też należy, iż prócz przesłanek odpowiedzialności takich jak zdarzenie wyrządzające szkodę, sama szkoda na osobie oraz związek przyczynowy, dochodzi dodatkowa przesłanka w postaci zasadności przyznania kompensacji w świetle zasad słuszności.

Zgodnie z treścią reguły ogólnej wyrażonej w art. 361 § 1 k.c. Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna odpowiada tylko za szkody na osobie pozostające w normalnym związku przyczynowym z wykonywaniem, zgodnie z prawem, władzy publicznej. Przez pojęcie związku przyczynowego rozumieć należy obiektywnie istniejącą zależność pomiędzy zdarzeniami, z których jedno są przyczyną drugich, przy czym zdarzenie następne pozostaje w takiej zależności, że nie mogłoby powstać bez istnienia zdarzenia poprzedniego. Związek ten może być zarówno bezpośredni, jak i pośredni. Wystarczy, aby szkodę według ogólnych zasad doświadczenia i prawdopodobieństwa uważać można było za zwyczajne następstwo pewnego oznaczonego według kryterium opisanego wyżej zachowania się władzy publicznej (patrz B. Wiązowska, *Odpowiedzialność cywilna na zasadzie słuszności*, Oficyna 2009). Na tle wykładni art. 417 k.c. można spotkać się z głosami doktryny podważającymi konieczność istnienia adekwatnego związku przyczynowego między wykonywaniem władzy publicznej a szkodą. Poglądy te nawiązują do stanowiska, że dla realizacji humanitarnego celu realizowanego przez regulację słusznością można odstąpić od określonego w art. 361 § 1 k.c. wymagania, aby między szkodą a zachowaniem się funkcjonariusza istniał normalny związek przyczynowy, a poprzestać na ustaleniu istnienia niekwalifikowanego powiązania kauzalnego. W orzecznictwie przyjęto jednak, że zawsze zachowana powinna być łączność przyczynowo-skutkowa pomiędzy zdarzeniem powodującym szkodę a szkodą (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2004 r., I CK 222/03, LEX nr 175945; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 453/2007, OSNC-ZD 2008, nr 4, poz. 122).

W ocenie Sądu Okręgowego nawet tak rozumiany związek kauzalny nie został wykazany. Nie sposób bowiem uznać, aby postępowanie pozwanego stanowiło przyczynę sprawczą szkody. A. M. (2) została zabita przez osobę trzecią. Śledztwo nie doprowadziło do ustalenia sprawcy/sprawców lub ewentualnych zleceniodawców i motywów zamachu

na jej życie. Niebezpieczeństwo członkom rodziny groziło z powodu prowadzonej przez K. M. (2) działalności przestępczej.

Wskazać należy, że sytuacja, w której przyczynę szkody ma stanowić zaniechanie, a zatem kiedy ocena związku przyczynowego przebiega w oparciu o hipotetyczne założenie, iż określone działanie, gdyby zostało podjęte, zapobiegłoby szkodzie, wymaga wskazania tego niezbędnego działania zapobiegawczego i stwierdzenia, że istniała obiektywna potrzeba i możliwość jego podjęcia. Nieuzasadnione jest przyjęcie odpowiedzialności Skarbu Państwa na tej podstawie, że szkoda pozostaje ogólnie w związku z wykonywaniem przez państwo jakiejś działalności, jak np. w zakresie realizacji zadań w dziedzinie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli. Artykuły 16 i 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym określają procedurę przyznania świadkowi koronnemu lub podejrzanemu - kandydatowi na świadka koronnego albo osobom im najbliższym ochrony lub pomocy. Udzielenie takiego wsparcia może nastąpić albo na wniosek świadka koronnego lub jego osoby najbliższej w rozumieniu Kodeksu karnego, albo z urzędu, przy czym w tym drugim przypadku i tak konieczne jest uzyskanie zgody osób, których ochrona lub pomoc ma dotyczyć. Zgoda ta musi mieć charakter pisemny. K. M. (2) nie korzystał ze statusu świadka koronnego lub podejrzanego - kandydata na świadka koronnego. Rodzina nie występowała o przyznanie jej ochrony policyjnej. Śledztwo nie wykazało, że zabójstwo matki powodów stanowiło formę odwetu ze strony świata przestępczego za podjętą przez K. M. (2) współpracę z Prokuraturą oraz Policją.

Przyznanie zadośćuczynienia na podstawie art. 417² k.c. powinno być wyjątkowe. Zasadność zasądzenia od Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego, innej osoby prawnej odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez zgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej zależy od stwierdzenia, że takiego zasądzenia wymagają zasady słuszości. Przyznanie odszkodowania na podstawie art. 417² k.c. musi być zatem wsparte odpowiednią aprobatą moralną. Ustawodawca wskazał w powołanym przepisie okoliczności, które przede wszystkim przemawiają za przyznaniem poszkodowanemu całkowitego lub częściowego naprawienia szkody. Są nimi niezdolność poszkodowanego do pracy lub jego ciężkie położenie materialne. Powodowie otrzymują już pomoc finansową z (...) Centrum Pomocy (...) w wysokości po 660 zł miesięcznie, ponadto mają zasądzone alimenty, odziedziczyli po matce udział w domu w K.. Niezbędne potrzeby powodów są w ten sposób zaspokojone. Jeśli nawet uznać, że powodowie znajdują się w ciężkiej sytuacji materialnej, to w ocenie Sądu Okręgowego inne okoliczności sprawy, wskazane niżej, przemawiają przeciwko przyznaniu im kompensacji. Rodzina M. utrzymywała się z działalności przestępczej prowadzonej przez K. M. (2), który z działalności tej uczynił źródło dochodów. Matka powodów nie miała stałego zatrudnienia i nie wykazano, by taką pracę zarobkową wykonywała. A. M. (2) godziła się na przestępczą działalność męża, nie zważając na niebezpieczeństwo grożące jej i dzieciom i czerpała z tej działalności korzyści. W takiej sytuacji nie sposób obciążać Skarbu Państwa odpowiedzialnością materialną i tym samym wkładać na społeczeństwo ciężar szkody, jakiej doznali powodowie w następstwie zabójstwa matki.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy powództwo oddalił.

Uwzględniając wiek powodów - jeden z powodów jest małoletni, oboje uczą się, nie mają własnych źródeł dochodów, a także zważywszy na specyfikę żądania, które nie było w sposób oczywisty nieuzasadnione, w trybie art. 102 k.p.c. Sąd nie obciążył powodów kosztami zastępstwa procesowego na rzecz Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa.

Od tego wyroku apelację wnieśli powodowie.

Zaskarżyli powyższy wyrok w jego pkt I, wnosząc o jego zmianę w zaskarżonym zakresie poprzez:

1. zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Powiatowej Policji w W. na rzecz powódki A. M. (1) kwoty 120.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;
2. zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Powiatowej Policji w W. na rzecz powódki A. M. (1) renty w wysokości 1000 zł miesięcznie płatnej do 10-go dnia każdego miesiąca wraz z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat;

3. zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Powiatowej Policji w W. na rzecz powoda K. M. (1) kwoty 120.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;

4. zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Powiatowej Policji w W. na rzecz powoda K. M. (1) renty w wysokości po 1000 zł miesięcznie płatnej do 10-go dnia każdego miesiąca do rąk babki E. a, A., wraz z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat.

Na wypadek nie uwzględnienia powyższych żądań, wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku w jego pkt I i skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy. Wnieśli ponadto o dopuszczenie dowodu z załączonego do apelacji dokumentu urzędowego w postaci postanowienia Prokuratora Prokuratury Okręgowej W. - P. w W. z dnia 18 września 2008 r. o umorzeniu śledztwa (sygn. V Ds. 11/08) na okoliczności wskazane w uzasadnieniu apelacji;

Zaskarżonemu wyrokowi w jego pkt 1 zarzucili:

1. naruszenie art. 417² kc poprzez bezzasadne przyjęcie, że pomiędzy działaniami i zaniechaniami organów Państwa w okresie poprzedzającym śmierć matki powodów A. M. (2) a faktem tej śmierci nie zachodzi związek przyczynowo - skutkowy;

2. naruszenie art. 417² kc poprzez bezzasadne przyjęcie, że w niniejszej sprawie nie występują względy słuszności, uzasadniające zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów żadanego zadośćuczynienia i renty;

3. naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na bezzasadnym przyjęciu, że wyłącznym źródłem utrzymania tragicznie zmarłej A. M. (2) i jej dzieci były dochody uzyskane z przestępczej działalności jej męża K. M. (2);

4. naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na bezzasadnym przyjęciu, że tragicznie zmarła A. M. (2) „nie zważając na niebezpieczeństwo grożące jej i dzieciom” godziła się z działalnością przestępczą jej męża i czerpała z niej korzyści;

5. naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na bezzasadnym przyjęciu, że po śmierci A. M. (2) niezbędne potrzeby powodów są zaspokojone z dochodów uzyskiwanych przez ich babkę E. A..

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie zauważyć należy, iż Sąd Apelacyjny podziela wszystkie ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i przyjmuje je za własne.

Niewątpliwym jest, że powodowie mogą dochodzić w niniejszej sprawie zadośćuczynienia na zasadach wynikających z art. 417⁽²⁾kc. Gerard Bieniek uważał, że oczywistym jest, iż w razie śmierci jedyne go żywiciela osobą uprawnioną z art. 417⁽²⁾ kc będzie ten, kto tego żywiciela utracił, zaś Agnieszka Rzetecka-Gil w Komentarzu do art. 417⁽²⁾kc napisała: „Wprawdzie omawiany przepis nie wspomina o szkodzie poniesionej przez osobę trzecią, jeżeli w następstwie śmierci bezpośrednio poszkodowanego utraciła ona żywiciela – jednak nie ulega wątpliwości, że poszkodowanym na podstawie tego przepisu będzie także osoba pośrednio poszkodowana (por. Z. Banaszczyk (w:) Kodeks..., s. 1295; uchwała SN z dnia 15 lutego 1971 r., III CZP 33/70, OSNCP 1971, nr 4, poz. 59; wyrok SN z dnia 23 października 1969 r., I CR 328/69, Biul. Inf. SN 1970, nr 7, poz. 133; wyrok SN z dnia 20 listopada 1969 r., I CR 372/69, niepubl.)” Powyższe nie pozostawia wątpliwości co do możliwości wystąpienia przez dzieci A. M. (2) z niniejszym powództwem.

Na podstawie przepisu art. 417² kc można z pewnością żądać zadośćuczynienia, ale powstają poważne wątpliwości, czy renty również. Powodowie nie udowodnili, że ich matka osiągała własne dochody, w jakiej wysokości i że utracili

jej osobiste starania o ich wychowanie. Biorąc pod uwagę, iż nie zostało w sprawie wykazane, że powodowie ponieśli szkodę wymagającą naprawienia w drodze zasądzenia comiesięcznej renty stwierdzić należy, iż powództwo o rentę jest niezasadne. W sprawie została jedynie przesłuchana babka małoletnich powodów - o to tylko wnioskował jej pełnomocnik. Nie zostało udowodnione, że A. M. (2) osiągała systematyczne dochody z pracy, ani tym bardziej, w jakiej wysokości, ani też, że powodowie utracili jej starania o ich wychowanie wycenione na 1000 zł. Opiekun prawny małoletnich powodów E. A. skupiła się na obecnie odczuwanym braku pieniędzy na bieżące utrzymanie, co nie ma przełożenia na wysokość żądanych świadczeń.

Z tych względów roszczenie o rentę należało oddalić.

Obecny przepis art. 417² kc zastąpił dawniej funkcjonujący przepis art. 419 kc o treści: „W wypadku gdy Skarb Państwa nie ponosi według przepisów niniejszego tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody przez Skarb Państwa, jeżeli doznał uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia albo utracił żywiciela, a z okoliczności, zwłaszcza ze względu na niezdolność poszkodowanego do pracy albo ze względu na jego ciężkie położenie materialne, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.”

Orzecznictwo do tego przepisu ma zastosowanie do obecnego art. 417²kc.

W wyroku z 10.04.2002r, III CKN 1452/00 Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Przyznanie zadośćuczynienia na podstawie art. 419 k.c., powinno być wyjątkowe. Jeżeli zaś okoliczności danej sprawy wskazują na potrzebę przyznania poszkodowanemu także zadośćuczynienia, to przyznawane jest ono z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego. Oceniając roszczenie poszkodowanego w płaszczyźnie zasad współżycia społecznego, sąd powinien rozważyć, w jakim zakresie należy je uwzględnić.” Niniejsze roszczenie w świetle zasad współżycia społecznego nie jest zasadne. Pamiętać trzeba, że ojciec powodów był gangsterem i z tej działalności czerpał dochody. Nie przemawiają za przyznaniem zadośćuczynienia powodom normy etyczne i względy słuszności. Nie zostało w sprawie wykazane - wbrew temu, co twierdziła E. A. w swym piśmie procesowym z dnia 13.11.2013r, że rodzina M. utrzymywała się z innych źródeł, niż przestępcza działalność K. M. (2). Nawiasem mówiąc, wszystkie dokumenty, dołączone do pisma z 13.11.2013r, a mające świadczyć o tym, że matka powodów trudniła się legalną pracą zarobkową, pochodzą sprzed wielu lat i nie mogą stanowić dowodu na to, że A. M. (2) w dacie śmierci prowadziła wspólnie z matką lokal gastronomiczny. Jako zupełnie gołosłowne należy potraktować zawarte w tym piśmie stwierdzenie, że „...A. M. (2) mieszkała wyłącznie z dziećmi, bez swojego męża”. O tym, że było inaczej, świadczy cały materiał dowodowy zebrany w sprawie. Wynika z niego, że A. i K. M. (2) byli zgodnym małżeństwem i mieszkali razem do chwili aresztowania K. M. (2).

Nie zachodzą żadne wątpliwości, że w niniejszej sprawie chodzi o szkody wynikające ze zgodnego z prawem wykonywania władzy publicznej. Tym zgodnym z prawem wykonywaniem władzy publicznej było zaniechanie udzielenia A. M. (2) ochrony prawnej, o którą zresztą wcale nie występowała. Pozwany mógł jednak samodzielnie zdecydować o potrzebie udzielenia takiej ochrony. Sąd Okręgowy słusznie uznał, że roszczenia powodów są niezasadne. Ich uwzględnienie nie miałyby aprobaty społecznej.

Agnieszka Rzetecka-Gil w Komentarzu do art. 417² kc napisała: „Orzecznictwo przyjęło, że dla oceny, czy zasada słuszności uzasadnia w konkretnej sprawie przyznanie stosownego odszkodowania, nie bez znaczenia jest również zachowanie się samego poszkodowanego.” Faktem jest, co zostało podkreślone w piśmie z 13.11.2013r, że małoletnie dzieci nie mogą ponosić odpowiedzialności za działania ich rodziców, ale też nie mogą domagać się gratyfikacji finansowej w związku z tymi działaniami.

W niniejszej sprawie powodami są dzieci A. M. (2), jednak nie można zapominać o jej zachowaniu - z całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego (a były nim głównie kserokopie protokołów z innych akt) wynika, że to ona właśnie namawiała męża do współpracy z Policją i Prokuraturą oraz złożenia zeznań obciążających członków (...), zaś później wcale nie czuła się zagrożona. W sprawie II CKN 96/01 (wyrok z 22.05.2003r) Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Dla oceny, czy zasady współżycia społecznego uzasadniają w konkretnej sprawie przyznanie

odszkodowania, nie bez znaczenia jest również zachowanie się samego poszkodowanego. Nie ma podstaw do zasądzenia odszkodowania, na podstawie art. 419 k.c., w sytuacji gdy poszkodowany doznał szkody wskutek zgodnej z prawem i niezawinionej interwencji funkcjonariuszy państwowych, jeżeli sam swoim zachowaniem, naruszającym zasady współżycia społecznego, tę interwencję spowodował.”, zaś w wyroku z 7.12.2012r, II CSK 239/12 Sąd Najwyższy uznał, że: „1. Artykuł 417² k.c. jako przepis tworzący podstawę dla odpowiedzialności za szkody wyrządzone zgodnym z prawem wykonywaniem władzy publicznej ma charakter szczególny, co wyklucza jego rozszerzającą wykładnię (exceptiones non sunt extendendae).

2. Dla zasądzenia odszkodowania na podstawie art. 417² k.c. musi być zachowana tego rodzaju łączność przyczynowo-skutkowa pomiędzy zdarzeniem powodującym szkodę a szkodą, że bez określonego działania funkcjonariusza (choćby w pełni prawidłowego) nie doszłoby do powstania szkody w postaci uszkodzenia ciała czy rozstroju zdrowia. Odmiennosć sytuacji, w której przyczynę szkody ma stanowić zaniechanie, a zatem kiedy ocena związku przyczynowego przebiega w oparciu o hipotetyczne założenie, iż określone działanie, gdyby zostało podjęte, zapobiegłoby szkodzie, wymaga wskazania tego niezbędnego działania zapobiegawczego i stwierdzenia, że istniała obiektywna potrzeba i możliwość jego podjęcia.”, a w wyroku z 22.03.2012r, V CSK 135/11: „Wykładnia językowa art. 417² k.c. nie uzasadnia przyjęcia, że okoliczności stanowiące podstawę zastosowania zasady słuszości, a zwłaszcza niezdolność poszkodowanego do pracy lub jego ciężkie położenie materialne, muszą mieć charakter następczy względem zdarzenia sprawczego i z niego wynikać. Treść wskazanego przepisu nie wyklucza bowiem dochodzenia roszczeń, gdy fakty takie w odniesieniu do poszkodowanego występowały wcześniej, a jedynie ich zakres - w następstwie szkody na osobie przyczynowo związanej z działaniem (zaniechaniem) przy wykonywaniu władzy publicznej - uległ zmianie.” Należy zauważyć, że nie wykazano związku przyczynowego pomiędzy zaniechaniem przez pozwanego udzielenia ochrony A. M. (2) a jej śmiercią. Nie wykazano także, że zginęła ona z rąk członków (...) (lub osób działających na ich zlecenie) w odwecie za zeznania jej męża.

Trzeba mieć na względzie, że mąż (...) powodów naruszał porządek prawny, także A. M. (2) wiedząc o przestępczej działalności męża i nie ujawniając jej stosownym organom. Ewentualne zagrożenie było zaś związane z tą właśnie działalnością. Ponadto trzeba zauważyć, że K. M. (2) nie był objęty ochroną przewidzianą dla świadków koronnych, zaś A. M. (2) nie występowała o udzielenie jej ochrony, mimo świadomości stanu rzeczy, z czego wniosek, że nie czuła się zagrożona.

Ojciec powodów wyszedł na wolność w kwietniu 2012r - tak wynika z zeznań opiekuna prawnego powodów, zaś alimenty na rzecz powodów zostały zasądzone dwa lata wcześniej, w zupełnie innych okolicznościach. Powodowie powinni starać się o podwyższenie alimentów od ojca, gdyż to on zobowiązany jest do ich utrzymywania. Z akt wynika, że K. M. (2) płacił alimenty na rzecz innej osoby.

Do apelacji dołączono prawomocne postanowienie Prokuratury Okręgowej W. P. w W. o umorzeniu śledztwa w sprawie niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariuszy publicznych. Postanowienie to zostało przyjęte do akt, mimo, iż nosiło datę 18.09.2008r, gdyż E. A. nie była stroną tego postępowania i mogła nie wiedzieć o tym, że zapadło takie postanowienie.

Reprezentująca powodów ich opiekun prawny E. A. powoływała się na kłopoty finansowe jej rodziny, co jednak nie świadczy o zasadności powództwa. Z akt sprawy nie wynika, aby powodowie byli niezdolni do pracy i do samodzielnego utrzymania.

Z zeznań E. A. przebija widoczny konflikt pomiędzy nią a ojcem powodów, tymczasem w ocenie Sądu winni oni współpracować dla dobra powodów.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny orzekł, jak w wyroku na mocy art. 385 kpc.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 kpc.